

STOJANKA
GROZDANOV

Slomila sam jedan točak

Ti me ne voliš.
Mama ne može više da kupi
mojoj lazi igračku
koje će biti Branko.
Moje doviđenja greje nam stopalo.
Gde je starost.
Ti si ovdje. Zaam da ćeš otići,
ja ne mogu da nadjem ruke.
A lišće nešto čeka...
Plotaik se danas nije
za nama poredjao
Dugački koraci moje mašte
plaću pod krovom.
Meni je tesno dvorište kiše.
Trebala alica.
Možda nisam bila dobra —
Kad su mi odneli priču?
Ako je neko bio priča, neko čiti.
Moja priča sad spava.
Ako nije,
Naučite me da probudim
moju malu priču. Ona to ne ume.

Ponekad te oživi
malo ime od mastila
na mojoj klapi.
Moje lice
Svet je okrenuo sebi.
Nebo se trgo zbog nečega
i moje su oči potekle
u Veliki mrak
Ja ne umem da pričam ovu stepu priču.
Volim te kao moju zelenu klupu
U kojoj sedimo nas tri.
Boju smo opalile azdasima
i šestarima od gvozdja
Sestoškolci
sa puno vrabaca pod kapom
i zagriznutom željom.
Kad znam da me ne voliš
želja mi je
da sakrijem krpicu
kojom sam brisala prah
sa naših doviđenja.

Kuži da pisam sanjala kako smo volele
violina bez jahača.
Imale smo na čelu bore kad je vetar
amorio prste.
Onda je pesma natela prvu mrcinu.
Juče sam čitala dok se smejala laž.
Ti je ne smeš čiti. Zato pevam.
Ako svakog jutra pojimo ogrebotine
ne pomisli da bog daje pljunci iz hodanja
dvojku.

Njega majka ne uči da plače.
Zašto nisi bila prijatelj samo jedne moje
godine. Ona je bila noć.
Preskočila me je staričkim jednim skokom
a istina, sa zidovima od moga detinjstva
htela je pobeci. Od boli u bol. Od mene a
moju boi.
Malu železnica od bronzne
dobila sam dok nije bilo važno da sam
devojčica
Polako se svlače moje najvernije suze.
Onda ih nestane
na starom grumenu sunca.
Kad budem prolazila, pevaju
da bude za svaki tvoj dan.
Do jutra su prozori klimali oknima
a onda su te zaboravili.
Ja sam izgubila sva tvoja pisma. Piši mi da me voliš.
Slomila sam jedan točak a ti ćeš ipak voleti železnicu.
Zaam da mi ne možeš kupiti drugi. Ipak. Ja ću ti doći.

Iz jednog metala skovali smo dan.
Kiše dodju i popljaju se na sve.
Čekić noći kad zalupa
mi smo parčiči metala.
Kad pesbesni to više nije noć-mali,
a sunce podojeno psećim mlekom onemi pod teretom
tajni.

Za F. F.

NA MARGINAMA
BORENJA
I SMRTI

(NASTAVAK SA DRUGE STRANE)
mera. Ivan Moskva, nekadanji
crveni komandir, mora da upozna:
„Ostao mi je još samo mozak,
ali i on se zamagljuje. Razgova-
ram s čovekom, i odjedanput
čoveka nestaje, a mesto čoveka
preda mnom sedi neka strašna,
krvava država“. U očaju bezizlaz-
nosti odredjeno definiše svoju
misao: „ne mogu da shvatim gde
sam da urlam kao pas“. Crveni
komandir, sada crveni direktor,
istraživač radioaktivnih baza, pu-
nom tragikom karakteriše stepen
deformacija: „Ja sam se odrekao
sebe“ i njegov ratni drug,
„redov Semen Kijestov“, piše
mu „koliko su se našli putevi
razmimošli, ti si crveni direktor,
pun odgovornosti, a od mene je
sudbina stvorila drumskog raz-
bojnika“. Ostaje mu još napor,
posle svih smrti u sebi, racional-
no odredjen: „da se bar mozgom
iščupam iz sebe“. U pripoveci
„Mahagoni“, (koja će pokrenuti
čitav oratorijum mižnje birokrati-
je), Ivan Ožigov utvrđuje punu di-
jagnozu stanja: „sada isteruju
sve lenjince i trockiste“ iz par-
tije, pa, „Plaći, Akime, plaći
ovog časa, za izgubljinim komu-
nizmom“.

Motiv smrti, naročito pri-
sutan i na određen način, u
pripovetkama „Legenda o neu-
gašenom mesecu“, „Ivan Mos-
kva“, i u posebnom vidu u
„Mahagoni“, nije kod Piljnaka
mutna religiozna-mistična op-
sesija, već čvrsto saznanje ne-
minovnosti u situaciji gde je
Lajts iz „Gole godine“ izrastao
u apsolutnog i neograničenog
gospodara. Nikolaj Ivanovič Gav-
rilov, u istoj meri kao i Ivan
Moskva, znaju da moraju umreti
i u istoj meri nemaju snage ma
šta da učine, jer, Piljnjak, ne-
vidi društvenu snagu na koju se
može osloniti u borenju.

Nova, pogotovo takva životna i
literarna gradnja, tražila je i
nova, drugačija izražajna sred-
stva. Zbivanja su razbila stare,
ustaljene forme života, Piljnjak
je razbio mirnu formu romana i
pripovetke. Psihologiziranja i
pretežno statistična meditiranja
postale su neprihvatljiva i zas-
tarelala u svojoj tromosti za burnu
materiju revolucije i njene de-
formacije, tako isprepletene i
manifestovane u mnogim protiv-
rečnostima, nekad grotesno pre-
poznavanju daleke prošlosti, do-
vedene do krajnjeg apsurdna.
Romansijer i pripovedač odlučno
će razbiti klasičnu formu. U
„Goloj godini“ neće uvesti cen-
tralne ličnosti, već biografije i
sudbine u okviru revolucije. Ži-
vot se slika, nalzgd paradok-
salnom metodom - nesintetizi-
rajući, a u totalitetu. Sve rašči-
njava odlučnim potezima, jarkim
bojama, dubokim zarezom u
psihologiju ljudi i karakterisanje
stanja. Mnogostrukim, pa ipak
ne disonantnim elementima,
(naročito u „Goloj godini“) os-
tvaruje se zgusnutost atmosfere,
temperamentno, i u prigušenosti-
ma — poetski, deskriptivno, i
faktografski, sa sugeriranjem
nemarnog i anarhičnog i arhaičnog
u detalju, a da se nikad ne naruši
neraskidivost kohezičnog, puna
mera i sklad.

Boris Piljnjak, revolucionar u
idejno-spoznajnom, jed-
nako kao i u literarno-estetskom,
nepovratno je zaratio s birokrati-
jom, bio mleven u njenom žrv-
nju, do optužbe za „špijun-
stvo“, do fizičkog uništenja, na-
lazeći svoje mesto i smisao u je-
dino mogućoj smelosti.

Ulica je nada,
Koraci čežnja,
a ugao razočarenje.

Tako je svaki dan.

Devojka crvene kose
zelenih očiju
i bez pogleda
ponovo odlazi sama.

Na uglu niko nije čekao.

Devojka laže sebi:
Čovek bez lica
čekaće sutra
mada nisam lepa.

Nada ne ubedjuje više.

Ulica postaje senka,
koraci samo zvuk
a ugao tišina.

Dušanika DAMJANOVIC

VLADETA PETRIĆ

DVOJE

Slobodan BERBERSKI